

Tudós fórum

Október végén negyvenkét Nobel-díjas, valamint öt Fields-érmes tudós nyílt levelet intézett az Európai Unió tagországainak állam- és kormányfőihez, illetve az uniós intézmények elnökeihez, amelyben azt kérik, hogy ne csökkentsék az Európai Unió 2014–2020-as költségvetésében a kutatási és fejlesztési támogatás tervezett összegét. A petíció óriási nyilvánosságot kapott, hiszen a vezető napilapok Európa-szerte közölték, és a petícióhoz online aláírással már az első nap több mint negyvenezer kutató csatlakozott. Pálinkás Józseffel, a Magyar Tudományos Akadémia elnökével november elején Gimes Júlia beszélgetett a kezdeményezés háttéréről, és várható hatásairól.

Az Európai Unió 2014–2020-ra tervezett költségvetésének előkészítése során nyilvánosságra került, hogy egyes országok csökkenteni szeretnék a kutatás és fejlesztés támogatását. Erre válaszul jelent meg a Nobel-díjas és Fields-érmes tudósok nyílt levele, amelyben azt kérik, hogy az állam- és kormányfők 2012. november 22–23-án az eredeti, az előző költségvetési évhez képest megnövelt összegű javaslatot támogassák. A levélben foglaltakkal magam is egyetérték, az Európai Akadémiák Tudományos Tanácsadó Testülete 2012. november 7–8-i ülésén is támogattam, hogy a testület az európai akadémiaik képviselőiben levélben forduljon az állam- és kormányfők-höz, támogatva a nyílt levélben foglalt kérést. A petíciót aláírók között egyébként sok magyar kutató is van.

Az eddigi kutatási és fejlesztési keretprogramok sikeresek voltak. A 2014-től 2020-ig tartó új programot, amelyet Horizon 2020-nak neveznek, a korábbi pályázati tapasztalatokat is felhasználva tervezték meg, és sokan Európa versenyképessége legfőbb biztosítékának tekintik. Az európai „központi” kutatási fejlesztési költségvetés esetleges csökkentése több szempontból is rendkívül káros lenne. Egyrészt, drasztikusan csökkenne az esélye annak, hogy azokon a tudományterületeken, amelyeken Európa vezető szereppel bír, ezt a pozícióját megtartsa, vagy a lemaradással küzdő területeken versenyképességét növelje. Másrészt jelentősen gyengítené Európa vonzerejét, sőt felgyorsítaná a tehetséges kutatók elvándorlását Európából. De nagyon káros lenne azért is, mert rossz üzenetet kü-

dene az Unió a tagországok felé. Az EU-ban kutatásra és fejlesztésre fordított összegeknek ugyanis csak töredékét teszik ki a keretprogramok, azon belül is az igen sikeres European Research Council által összeurópai verseny-pályázatokban elosztott pénz, hiszen az egyes országok saját költségvetésükből többet költenek tudományra. A „központi” tudományos költségvetés csökkentése azt az üzenetet közvetítené a tagországok számára, hogy a kutatás és a fejlesztés nem igazán fontos. Ha a tagországok követnék ezt a jónak nem nevezhető gyakorlatot, az Európa tudományos és gazdasági leszakadásához vezetne.

Ön miben látja a korábbi keretprogramok sikerét?

A pályázati rendszerben megszerezhető pénzek óriási versenyt indítottak el az országok és a kutatók között. Nagy nemzetközi kutatási konzorciumok szerveződtek, és ígéretes projekteknél kezdődött meg a munka, amelyekben nem csupán európai tudósok vettek részt. A keretprogramokban a pénzek odaítélése és felhasználása jelentős vitákat nem váltott ki, annak ellenére, hogy jól tudjuk: nem létezik olyan pályázati rendszer, amelynek döntéseivel mindig minden résztvevő elégedett.

Magyarország különösen jól szerepelt a kiválósági programokban, például a fiatal kutatók számára kiírt ún. *Starting Grant* pályázatokon, amelyek egymillió euró körüli összegekkel tették lehetővé, hogy kiemelkedő fiatalok önálló kutatócsoportokat hozhassanak létre Európában. A később csatlakozott tizenkét ország közül a legsikeresebbek mi voltunk, régebbi uniós országokat is megelőztünk. Ugyancsak jelentős sikereket értünk el a vezető kutatók számára meghirdetett Advanced Grant pályázatokon.

Egy 2012. októberi kimutatás szerint az FP–6-os, illetve FP–7-es keretprogramokban Svájc érte el a legnagyobb sikert. Egy főre vonatkoztatva 111 EUR-t tudott megszerezni, míg a sokkal nagyobb méretű és népességű Németországban ez az összeg „csak” 37 EUR. Magyarország esetében pedig mindössze 19 EUR, aminek számos oka van, de mutatja azt is, hogy a sikeres pályázást illetően van még mit tanulnunk.

Hozzá kell tennem, hogy míg a keretprogramokkal alapvetően elégedett vagyok, hiszen ezek elsősorban olyan kutatásokat támogatnak, amelyekben a sikerhez nagy nemzetközi összefogásra van szükség, a hazánk számára jóval jelentősebb összegeket jelentő, a régiók felzárkóztatását célzó Strukturális Alapok kutatásra és fejlesztésre irányuló pályázati rendszeréről ezt már nem mondhatom el. Az EU regionális politikája ugyanis nem veszi figyelembe azt, hogy vannak olyan országok – ilyen például Csehország, Szlovákia, de ilyen hazánk, vagy Ausztria is –, amelyek erősen centralizáltak. Ezekben az országokban a kutatás és a fejlesztés elsősorban a fővárosban és a nagy egyetemi városokban összpontosul. Magyarországon, a merev uniós elvek miatt, jelentős hagyományokkal rendelkező, igen eredményes fővárosi kutatóhelyek nem részesülhetnek a Strukturális Alap támogatásaiból. Ennek eredménye az, hogy világhírű intézmények komoly gazdasági problémákkal küzdenek, és féltik, hogy elveszítik eddigi jelentős kutatási pozícióikat, miközben rengeteg pénz kerül olyan helyekre, ahol nincsenek a kutatásnak hagyományai, megalapozó iskolái, mesterei, nincsenek a háttérben komoly eredmények, és a feltételek hosszú távon sem teremthetők meg. Ezeknek az intézményeknek hiába építenek új épületeket, vásárolnak modern műszereket, valójában érdemben

nem tudnak velük mit kezdeni. Véleményem szerint a Strukturális Alapokból a kutatásra és fejlesztésre szánt pénzek egy része nem hasznosul megfelelően. Október végén a visegrádi országok akadémiai elnöki találkozásánál is beszéltünk erről, és valószínűleg európai szinten is fel fogjuk vetni ezt a problémát. Egyetértettünk ugyanis abban, hogy a mi országainkban a regionális fejlesztés a mezőgazdaság, az infrastruktúra, vagy a munkahelyteremtés szempontjából mást jelent, mint a kutatásban és fejlesztésben.

Tavaly a World Science Forum központi témája a tudomány, a kutatás és a fejlesztés nemzetközi térképének átrendeződése volt, hiszen Kína, India, Szingapúr vagy egyes dél-amerikai országok jelentősen előretörték a tudományban is. Bizonyára ebből a szempontból is van jelentősége az európai

stratégiának, és annak, hogy Európa ne kerüljön a tudományban, és ennek következtében majd a gazdaságban is még hátrányosabb helyzetbe. Mit gondol, lesz eredménye a petíciónak?

Az eddigi keretprogramok sikerének egyik záloga a globális kutatói eszmecsere, a kölcsönös kutatói mobilitás ösztönzése, tehát nemcsak az újonnan feltörekvő országok szívtak el agyukat Európából, hanem Európába is érkeztek kutatók. A Nobel-díjasok és Fields-érmesek, valamint a hozzájuk csatlakozó több tízezer kutató egyértelmű és világos kiállása minden bizonnyal hatással lesz a költségvetési döntésekre. A kezdeményezést az európai akadémiai és kutatási szervezetek is támogatni fogják. Remélem, hogy a döntéshozók odafigyelnek szavunkra, és elfogadják javaslatunkat.

AZ EU-TAGORSZÁGOK ÁLLAM- ÉS KORMÁNYFŐINEK, AZ EU-INTÉZMÉNYEK ELNÖKEINEK

Gyakran mondják, hogy minden válság egyben lehetőség is. A jelenlegi válság választásokra kényszerít bennünket, és egyik lehetőségként a tudományt és annak támogatását választhatjuk. Önök és elődeik már 2000-ben célul tűzték ki, hogy 2010-re „a világ legdinamikusabb, tudásalapú gazdaságává” váljunk. A szándék nemes és nagyra törő volt, de a cél elérése még várat magára.

Holott a tudomány segíthet megtalálni a megfelelő válaszokat számos olyan aktuális és nyomasztó problémánkra, mint például az új energiaforrások, új termelési módok és termékek bevezetése, vagy annak kérdéseire,

hogyan működnek a társadalmak, hogyan érthetjük, szervezhetjük és jobbíthatjuk a működést. Még annak is csak az elején tartunk, hogy testünk működését forradalmian új módon értsük meg, amelynek pedig felbecsülhetetlen hatása lesz egészségi állapotunk jövőjére és meghosszabbodó életünkre.

Európa a tudomány több területén is vezető helyet foglal el. Gyorsan változó világunkban az egyetlen út Európa versenyelőnyhöz juttatásában az, ha ezt a tudást innovatív termékekbe, szolgáltatásokba és iparágakba visszük át, biztosítva ezzel Európa hosszú távú, jövőbeli prosperitását.

A tudás nem ismer határokat. A kiemelkedő tehetségek világpiacát erős verseny jellemzi. Európa nem engedheti meg magának, hogy elveszítse legjobb kutatóit és tanárait, de sokat nyerhet, ha magához vonzza a külföldi tehetségeket. A kiemelkedő kutatások számára elérhető források csökkenése egyben kevesebb képzett kutatót jelent. Ha az Európai Unió kutatási és innovációs költségvetése jelentősen csökken, éppen akkor kockáztatjuk egy tehetséges kutatógeneráció elvesztését, amikor a legnagyobb szükségünk lenne rá.

Az Európai Kutatási Tanács meglepően rövid idő alatt globális elismerést vívott ki magának. Nemzetiségtől függetlenül Európaszerte a legjobb kutatóknak nyújt támogatást: kiváló emberek, kiváló projektek jelenhettek így meg a tudományban, ami jelentősen hozzájárult az alap kutatások nemzeti finanszírozásához is.

A kutatás európai szintű finanszírozása jobb kihasználtsággá katalizálja a már ren-

delkezésre álló forrásokat, és ezzel a nemzeti forrásokat is hatékonyabbá és hatásosabbá teszi. Ezek az EU-források rendkívül értékesek. Bebizonyították, hogy alkalmasak az európai tudomány jelentős mértékű támogatására, növelik annak társadalmi hatásait, és erősítik Európa nemzetközi versenyképességét.

Fontos, hogy támogassuk, sőt, talán még fontosabb, hogy páneurópai szellemben inspiráljuk az európai kutatási és innovációs potenciálnak azt a gazdagságát, amellyel rendelkezünk. Meggyőződésünk, hogy a kutatók fiatalabb generációja szintén hallatni fogja hangját – és kérjük, figyeljenek arra is, amit ők mondanak!

Kérdésünk Önökhöz, állam- és kormányfőkhöz, elnökökhöz – akik november 22–23-án Brüsszelben a 2014–2020-as EU-költségvetést tárgyalják – nagyon egyszerű: amikor a jövő európai költségvetéséről született megállapodást nyilvánosságra hozzák, vajon a jövő Európájában milyen szerepet szánnak a tudománynak?

*Sidney Altman,
Werner Arber,
Robert J. Aumann,
Françoise Barre-Sinoussi,
Günter Blobel,
Mario Capecchi,
Aaron Ciechanover,
Claude Cohen-Tannoudji,
Johann Deisenhofer,
Richard R. Ernst,
Gerhart Ertl,
Sir Martin Evans,
Albert Fert,
Andre Geim,
Serge Haroche,
Avram Hersko,*

*Jules A. Hoffmann,
Roald Hoffmann,
Robert Huber,
Sir Tim Hunt,
Eric R. Kandel,
Klaus von Klitzing,
Sir Harold Kroto,
Finn Kydland,
Jean-Marie Lehn,
Eric S. Maskin,
Dale T. Mortensen,
Erwin Neher,
Konsztantyin Novoszjolov,
Sir Paul Nurse,
Christiane Nüsslein-Volhard,*

*Venkatraman Ramakrishnan,
Sir Richard J. Roberts,
Heinrich Rohrer,
Bert Sakmann,
Bengt I. Samuelsson,
John E. Sulston,
Jack W. Szostak,
Sir John E. Walker,
Ada E. Jonat,
Rolf Zinkernagel,
Harald zur Hausen,
Pierre Deligne,
Timothy Gowers,
Makszim Koncsevics,
Stanislav Smirnov,
Cedric Villani*

KITÜNTETÉSEK A MAGYAR TUDOMÁNY ÜNNEPE ALKALMÁBÓL

Hagyomány már, hogy a tudományünnep megnyitóján magas tudományos elismeréseket vehetnek át a kitüntetettek. Idén

EÖTVÖS JÓZSEF-KOSZORÚT vehetett át

Dézi István, a fizikai tudomány doktora, az MTA Wigner Fizikai Kutatóközpont Részecske- és Magfizikai Intézetének professor emeritusa,

Hideg Kálmán, a kémiai tudományok doktora, a Pécsi Tudományegyetem Általános Orvostudományi Kar Szerves és Gyógyszerkémiai Intézetének professor emeritusa,

Makk Ferenc, a történelemtudomány doktora, a Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara Történeti Segéd tudományok Tanszékének egyetemi tanára,

Módis László, az orvostudomány doktora, a Debreceni Egyetem Orvos- és Egészségtudományi Centruma Anatómiai, Szövet- és Fejlődéstani Intézetének professor emeritusa,

Perner Ferenc, az orvostudomány doktora, a Semmelweis Egyetem Transzplantációs és Sebészeti Klinikájának professor emeritusa,

Posgay Károly, a műszaki tudomány doktora, a Magyar Állami Eötvös Loránd Geofizikai Intézet tudományos szaktanácsadója és

Sárosi Bálint, a zenetudomány doktora, nyugalmazott népzene kutató.

Az MTA elnöke **SZILY KÁLMÁN-DÍJAT** adományozott

Lessi Líviának, az MTA Titkárság Jogi és Igazgatási Főosztály Humánpolitikai Osztálya főosztályvezető-helyettesének.

A Paksi Atomerőmű Részvénytársaság és a Wigner Jenő-díj kuratóriuma
WIGNER JENŐ-DÍJAT adományozott

Bencze Gyulának, az MTA Wigner Kutatóközpont Részecske- és Magfizikai Intézet professor emeritusának, a fizikai tudomány doktorának.

A Richter Gedeon Részvénytársaság és a Magyar Tudományos Akadémia
által alapított **BRUCKNER GYŐZŐ-DÍJAT**

Mező Gábor, az MTA doktora, az Eötvös Loránd Tudományegyetem–MTA Peptidkémiai Kutatócsoportja tudományos tanácsadója vehette át.

A 40 éven aluli kutatóknak adományozott
BRUCKNER GYŐZŐ-DÍJAT a kuratórium

Nagy Veronikának, a Pécsi Tudományegyetem Biokémiai és Orvosi Kémiai Intézete adjunktusának ítélte.

MOL TUDOMÁNY DÍJBAN részesült

Dank Viktor, a földtudomány doktora.

A Magyar Tudományos Akadémia által a MÁV Zrt.
kötelezettségvállalása mellett létrehozott **MIKÓ IMRE-DÍJAT**

Megyeri Jenő egyetemi tanár, a műszaki tudomány doktora és
Pápay István okleveles gépészmérnök, aktív szakember kategóriában pedig
Nagy András mérnök tanácsos, a MÁV Zrt. Műszaki Tervezés pályatervezési iroda vezetője kapta.

AKADÉMIAI SZABADALMI NÍVÓDÍJBAN

Kacs Kovics Imre egyetemi tanár, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Immunológia Tanszékének kutatója és

Rónaföldi Arnold villamosmérnök, egyetemi docens, a Miskolci Egyetem anyagtudományi akadémiai kutatócsoportjának tudományos főmunkatársa részesült.

Megosztott díjat kapott a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
Elektronikai Technológia tanszékének két kutatója,

Harsányi Gábor tanszékvezető egyetemi tanár, az MTA doktora, és
Sántha Hunor orvos, orvosbiológiai mérnök, egyetemi docens.

A PUNGOR ERNŐ-DÍJAT

Dernovics Mihály, a Corvinus Egyetem Alkalmazott Kémiai Tanszék docense vehette át.

A Magyar Tudományos Akadémia, a Belügyminisztérium Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság, a Nemzeti Közszerződési Egyetem, valamint a „Somos Alapítvány – a Védelmi és Biztonsági Oktatásért és Kutatásért” közhasznú szervezet által a természeti és épített környezetünk nemzeti értékeinek megóvásában aktívan tevékenykedő és kiemelkedő eredményt elérő személyek és intézmények munkájának elismerésére alapított díjban

Katona Tamás János, a Pécsi Tudományegyetem Pollack Mihály Műszaki Informatikai Karának tudományos főmunkatársa részesült.

Minden kitüntetettnek gratulál
a *Magyar Tudomány* szerkesztősége